

Nyár elején távozott közülünk Mérei Gyula akadémikus, a Szegedi Tudományegyetem (működése idején József Attila Tudományegyetem) nyugalmazott tanára. Személyében a magyar történettársadalom országosan és nemzetközileg ismert alakját veszítettük el. Ismerése nem kopott meg annak ellenére sem, hogy élete utolsó szakaszában teljesen visszavonult, és új művek sem kerültek ki keze alól.

Mérei Gyula egyetemi tanulmányait Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte 1929-1934 között. A történelem-latin szakos tanári diploma megszerzése után kutatói pályára lépett, amelyben nyilván szerepük volt azoknak a kiváló tanároknak, akikkel egyetemi évei során találkozott. Közülük Szegfű Gyulát kell kiemelnünk, akire Mérei Gyula gyakran hivatkozott mint mesterére, és büszkén emlegette hozzá füződő személyes jó viszonyát. Később, egyetemi oktatóként tanítványaitól keményen megkövetelte Szegfű Gyula munkásságának ismeretét. Szegfű hatása is érezhető Mérei 1934-ben megvédett bölcsészdoktori disszertációján, amely a *Magyar politikai pártprogramok 1867 – 1914* címet viselte.

Mérei Gyula pályája kezdetén (1938-1948) tíz évet töltött el a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara munkatársaként. Ezek az évek – az 1934-38 közötti bécsi kutatóösztöndíj után – alapozták meg gazdaságtörténeti szemléletmódját és alakították ki ez irányú érdeklődését. Az eredmények tanulmányok, cikkek sorában mutatkoztak meg, közülük a legfontosabbak: *Mezőgazdaság és agrártársadalom Magyarországon 1790-1948* (Bp., 1948); *A magyar céhrendszer 1848 előtt* (Századok 1948.); *Magyar*

MÉREI GYULA

1911–2002

iparfejlődés 1790-1848 (Bp., 1951). A művek tanulsága szerint gazdasági elemzései az 1790 és 1848 közötti időszakra koncentráálódtak. Ezek után kézenfekvő volt, amikor az 1970-es években elindult a magyar történettudomány nagy vállalkozása (a köznyelvben csak „tíz-kötetesként” emlegetett sorozat), akkor az 5. kötetnek, amely az 1790-1848 közötti szakaszt tárgyalta, Mérei Gyula lett a főszerkesztője. A sokszerzős kötetben a gaz-

daságtörténeti fejezetet szerzőként is jegyezte.

A gazdaságtörténeti művek mellett nyomon követhető politikátörténeti érdeklődése is, amely kutatásainak másik meghatározó szegmense lett. *Polgári radikalizmus Magyarországon 1900-1918* (Bp., 1947) című kötetén gazdaságtörténeti munkáival párhuzamosan dolgozott. Politikátörténeti munkássága került előtérbe, amikor 1948-1951 között a Magyar Országos Levéltár munkatársa lett. A történeti évfordulók is közrejátszottak abban, hogy 1848-49 eseményeivel behatóbban kezdett foglalkozni. E témában megjelent művei közül a *Munkásmozgalmak 1848/49-ben* (Bp., 1948) és a társszerzőkkel írt Kossuth életrajz (Bp., 1952) tartozik az ismertebbek közé.

Mérei Gyula életében a kutatás 1945-től kiegészült az egyetemi oktatással is. 1945-ben lett egyetemi magántanár a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Önálló katedrához 1951-ben jutott, amikor egyetemi docensi, majd egy évre rá egyetemi tanári kinevezést kapott a szegedi József Attila Tudományegyetemre, ahol egyúttal a Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék vezetője is lett. Ettől kezdve nyugállományba vonulásáig a szegedi egyetem meghatározó szemé-

lyisége volt. A tanszék vezetése mellett 1960-64 között a Bölcsészettudományi Kar dékánja is. Ott bábáskodott az 1957-ben induló szegedi egyetemi folyóirat, az *Acta Historica* létrehozásánál, amelynek 19-20. századi történeti köteteit nyugdíjazásáig szerkesztette.

Egyetemi oktatóként a 19-20. század magyar és egyetemes történetét oktatta. Sokat tett a hallgatók eszmetörténeti és historiográfiai ismereteinek elmélyítéséért. Munkásságában ekkor nagyobb hangsúlyt kaptak az egyetemes történeti kérdések: *Föderációs tervek Délkelet-Európában és a Habsburg monarchia 1848-1918* (Bp., 1965). Mérei Gyula 1967-ben szerezte meg az akadémiai doktori címet, ezt követően jelentek meg összegző munkái: *A magyar októberi forradalom és a polgári pártok* (Bp., 1969) és *A magyar polgári pártok programjai 1867-1918* (Bp., 1971). Ezt követte a már említett „tízkötetes” ötödik kötete 1980-ban.

Mérei Gyulát kutatómunkája és a tudományos szervezésben való folyamatos közre-

működése (Szegedi Akadémiai Bizottság) elismeréseként 1973-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai sorába választotta. 1979-ben levelező tagból rendes taggá lépett elő. Eredményes munkáját nemcsak az akadémiai tagság, hanem számos kitüntetés is jelezte, nem utolsósorban pedig a tanítványok sora, akiket elindított kutatói pályájukon. Szakirodalmi és oktató munkáját mindvégig kritikus szemlélet jellemezte, de sajnos nemigen írt recenziót, így ilyen irányú megnyilvánulásai leginkább kollégái, tanítványai emlékeiben élnek.

Élete utolsó két évtizede visszavonultságban, a betegséggel való küzdelemben telt el, a végül is a vesztesek sorába kellett állnia. Tőle búcsúznunk kellett, de művei – akár vitára inspirálva – továbbra is ott állnak a könyvtári polcokon.

Font Márta

*a tört. tud. kandidátusa, egy. tanár,
a Középkori és Korajkori Történeti Tanszék
vezetője, a PTE BTK dékánja*

